

A teljesebb Krúdy-kép felé

Fülöp László: Közelítések Krúdyhoz

Rangos művel gazdagodott a Krúdy-filológia: Czine Mihály, Szabó Ede, Bori Imre, Katona Béla, Kemény Gábor, Fábri Anna tágabb ölelésű interpretációi után most Fülöp László tette asztalunkra terjedelmes könyvét *Közelítések Krúdyhoz* címmel. A Krúdy-rajongók s a szakemberek hosszabb ideje remélték e könyv megszületését, hisz szerzője egy-egy fejezetet már korábban is közzétett e szempontokban, megfigyelésekben s eredményekben egyaránt gazdag munkából. S miként a korábban publikált részek, úgy most az egész mű is azt mutatja: olyan Krúdy-közelítés került ki Fülöp László közismerten igényes műhelyéből gondoljunk a mai magyar líráról vagy éppen Pilinszky János-

ról írott dolgozataira), amelynek valamennyi passzusa a tárggyal való teljes azonosulást, az életmű élményszerű átélését példázza. Nem hagyományos értelemben vett monográfiát ír, nem az életrajz kronológiáját követve tárja fel Krúdy sok dimenziójú életművét, az olvasó mégis úgy érezheti: teljes portrét kapott az íróról s kiváló kalauzt egy különös, konvencionális ítéletekkel, közhelyekkel beárnyékolt írói világ megismeréséhez. Tíz fejezetre tagolódo munkájában ui. az életmű meghatározónak mondható rétegeit térképezi fel, amikor egyfelől Krúdy epikájának „mélyvilágát”; másfelől az „ábrándok, idillek, nosztalgiák” Krúdyját mutatja be, majd felvázolja az oeuvre sajátos színezetű anekdotizmusát és számba

veszi szatirikus elemeit; megírja „változatait” „a gasztronómiai témára”; bemutatja „a monarchia legjobb ismerőjét”; felfejti a Krúdy-regények „elbeszélés-módjának” titkait — kiegészítve mindezeket a három alapmű: a *Napraforgó*, a *Hét bagoly* s a *Boldogult úrfikoromban* remek analízisével s végül „a Krúdyirodalom három fejezetéről” értekeznek.

A tartalmi elemek e pusztá felsorolása is sejteti: Fülöp László a „meggyökeresedett köz-helyek” máig ható lerakódásaitól kívánja megtisztítani a Krúdy-életművet s ennek a szándéknak rendeli alá könyvének kompozícióját is.

Már a nyitó fejezetben (*Az epikus mélyvilága*) gondosan lajstromozza a konvencionális-

nak tekinthető sztereotípiákat „az ábrándos »kődlovag«-ról”, „a zseniális cigányprimásról”, a „biedermeier zsidósról”, „a neoromantika első magyar mesteréről”, az „álomregény megteremtőjéről”, „a stílvárázslat” mesteréről, „a zsongító nyelvzenéről”, „a mindent átfinomító líraiságról”, „az enyhítő és megszépítő stilizálásról”, „az ábrándok, emlékek és nosztalgiák színező festegetéséről”, „az illúziókkal való játékról”, hogy aztán — tények sokaságát felvonultatva — Krúdy „mélyvilágába” tekintsen, hogy példás filológusi körültekintéssel és alaposággal vegye számba e „mélyvilágban” fellelhető, eddig legfeljebb csak sejtett, vagy éppen futólagosan jelzett társadalmi jelenségeket, emberi gyöngéket.

Fülöp László leltára várakozáson felüli. Elemzése nyomán a Krúdy ábrázolta életanyag nem remélt változatossága és gazdagsága tárul fel, az írói oeuvre olyan rejtett szféráiba nyerünk betekintést, amelyet okkal nevez a szerző a Krúdy-hősök „érzelmi, ösztöni, indulati mélyvilágának” ahol pl. a szerelemélményből fakadó „rajongás”, „elragadtatottság”, „imádat”, „eszményítő és entuziaszta vallomáshajlam” éppúgy helyet kap, mint az „aberráció”, a „perverzció”, a „szadizmus”, a „mazochizmus” — tehát a patológiakusnak minősülő tünetek. De rendre megtudjuk azt is, kik e mélyvilág benépe-

sítói, az iménti tünetek hordozói: a „megszomorítottak és megalázottak”, a „szegények”, a „bebeteg”, a „tönkrementek”, a „kizsáztítottak”, tehát többnyire a társadalom periferiájára szorult egzisztenciák, akiknek élettere is e „mélyvilágba” illő. Fülöp László leltárában ui. nem a szokványos színterekre irányul a figyelem, a „megejtően patinás, nemesen ódon, színes, hangulatos, szép és varázslatos” téralakzatokra, hanem ezek ellentéteire. Az „elhanyagoltság”, a „gondozatlanság”, az „öcskaság” lehangoló térénumaira: a pesti belvárosra, a „molyette Tabánra”, a vidéki vendégfogadóra, s az olyan „kisvárosmetszetekre”, mint az „örömházak” és a „találkahelelyek.” Másként szólva az ábrándok”, „idillik, nosztalgia” mögött a nagyváros sivárságát fedezi fel, amelyben a „megtévesztő látszatok” mögött ott húzódik a silányság, a romlottság, a torz, az „álságos”, az elidegenítő, szorongató jelenségek sokasága.

Elemzése és példái nyomán körvonalazódik e „mélyvilág” morálja is s ennek kapcsán a szépíró-Krúdy „leleplező indulata”, „demitizáló és defetiszáló” szándéka.

Egy a terjedelmi korlátok miatt eleve és szükségszerűen szűkre szabott recenzió lehetőségei természetesen kevesek a Fülöp László könyvében felsorakozó eredmények hiánytalan jelzésére és elmondására, amelyek egyúttal — meggyőződésünk szerint — a Krúdy-kutatás további irányja szempontjából is meghatározóak. Krúdy „ábrándvilágáról”, „nosztalgiáiról” és „idilljeiről” éppoly gazdag a mondanivalója, mint az anekdota, az iónia s a szatíra sajátosan krúdys változatairól, a Krúdy-regényekben érvényre jutó megint csak egyedi regényírói módszerről s akkor még nem szóltunk a dzsentriproblematika polemikus megközelítéséről, amelyben megint csak az értelmezésbeli egyoldalúsággal szegül szembe, amikor érvekkel kellően megámogatva kimondja: Krúdy dzsentriszemlélete csakis „többelemű kategória-rendszerrel írható le”, amely meggyőzően bizonyíthatja a Krúdy-próza olyan értékeit, mint az „életismeret”, a „hiteles valóságlátás” és ennélfogva „a társadalmi életfolyamatok megjelenítésére is képes szemléleti realizmus...” Kiemelésre valamennyi eredménye érdemesnek bizonyul s nyilvánvalóan a fontossági sortrendet is fel lehetne állítani. Ezúttal talán a jövőbeni kutatás szempontjából különösen jól kamatoztatható ama fejtegetések összességére utalnánk, amely „A Monarchia legjobb magyar ismerője” címmel kapott helyet a könyvben, s amely nem csupán a hungarológus szakember, de a komparatista számára is számos tanulsággal szolgálhat.

A szépíró Krúdy és a Monarchia viszonyáról ezelőtt is szóltak már (Mátrai László, Németh G. Béla, Nagy Péter, Bori Imre,

Fábri Anna és mások), de rendszerező igénnyel a summázásra — tudomásunk szerint — eddig nemigen vállalkozott senki sem. Fülöp László sem ígéri a kérdés végleges tisztázását, adja viszont ennek inspiratív összegzését, s olyan szempontrendszert, amelyet megkerülni ezután sem a Krúdy-kutatásban, sem a Monarchia-élmény irodalmi vetületének komparatista interpretálásában nem lehet majd. Azt csak sajnálnunk lehet, hogy lemond ez utóbbi, tehát a komparatistika kínálta lehetőségek kiaknázásáról, dolgozatában ui. elárulja ez irányú erudícióját. Mint írja: „egyelőre lemond... a messzevezető összehasonlító perspektíváról” és „csupán elszigetelten és magára utaltan” kívánja számba venni „Krúdy Monarchia-élményének epikai és publicisztikai megjelenését.” Filológiai érzéke és alapossága így is termékeny tájakra vezet: szigorúan magyar szempontú vizsgálódásai nyomán olyan területeket fedez fel, amelyek korántsem csak a magyar irodalmi historiográfia számára lesznek újak, hanem tágabb, kelet-közép-európai viszonylatban is. Krúdy Monarchia-élményének publicisztikai és szépírói vetületei jórészt az agonizáló, az összeomlásra ítéltetett birodalom látéletei, miként azt nem egy kelet-közép-európai kortársánál is tapasztaljuk. A rokoníthatás oka természetesen nem valamiféle kölcsönhatásban, recepciós folyamatban keresendő. Tipológiai párhuzamokról van szó — vallja Fülöp László is —, melyek az azonos életanyagból szükségszerűen fakadnak. A háború pl. éppoly meghatározó elem Krúdy Monarchia-tárgyú prózájában, mint a hatvanhetes kiegészítés s ez óhatatlanul is egy Krleza—Krúdy párhuzam analízisének lehetőségét sugallja, amikor meg a „hosszú uralkodása folytán mindenféle legendákba, anekdotákba, mesemondásokba keveredett” elaggott Ferenc Józsefről szólnak a mesélőkedvű Krúdy-hősök, óhatatlanul is az Ófelségéről Hašek rajzolta kép asszociálódik bennünk. Elmélyült összehasonlító vizsgálat nyilván bőven szaporíthatja majd a példákat, hisz a Monarchia-téma hosszú időn át fogva tartja a publicista és a szépíró Krúdy Gyulát. Okkal véli Fülöp László, „... hogy A vörös postakocsút követő pályaszakaszoknak úgyszólván nincsen olyan számottevő alkotása, amelyben valamilyen szóba ne kerülne a Monarchia-téma, annak valamely változata, elágazása és vonzata.”

Reflexióinkat azzal kezdtük, hogy Fülöp László könyvének egésze a tárggyal való azonosulás s a Krúdy-életmű élményszerű átélésének mintaszerű példája, amely — s ezt most tesszük hozzá nyomatékkal — mindvégig élvezetes, nyelvi invenciózussággal, esszéisztikus előadással párosul. A szerző további erénye, hogy ez a tárggyal való azonosulás sohasem a tárggyila-

gosság rovására történik. Ellenkezőleg: jó szemmel veszi észre és jelzi is a Krúdy-epika némely fogyatkozását, ha úgy tetszik gyöngéit is. Epp a Monarchia-ábrázolásról értekezve zárja gondolatai egy részét azzal a

megállapítással, hogy a Krúdy-művekből kibontható Monarchia-kép a nagyepikai ábrázolás elmulasztott lehetőségének példája is...

(Szépirodalmi, 1986.)

LŐKÖS ISTVÁN